

KOLONIEVOGELS EN ZELDZAME BROEDVOGELS IN UTRECHT IN 2005

Wilco Stoopendaal

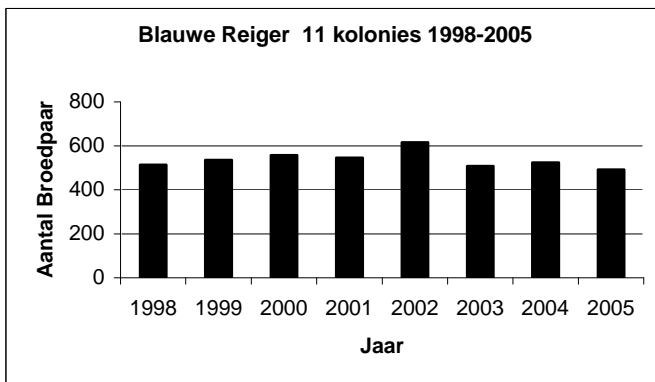
Dit artikel is een samenvatting van twee overzichten over kolonievogels en zeldzame broedvogels in 2005 die eerder zijn verschenen in de provinciale nieuwsbrieven van SOVON. De provincie Utrecht valt grotendeels in SOVON-district 10. Als u dit leest, is het broedseizoen 2006 ook al voorbij. Wie weet is het voor u een aanmoediging om uw waarnemingen aan SOVON door te geven via onderstaand adres.

Kolonievogels

Aalscholvers broedden in Utrecht in Botshol (245 nesten). Dat is 24 meer dan in 2004 (221 nesten). Weliswaar in de provincie Utrecht, maar net buiten district 10, werden 25 nesten geteld in de Blauwe Kamer.

Het lijkt erop dat er wederom een toename is van het aantal nesten van **blauwe reigers**. In district 10 zijn 51 kolonies bekend. De blauwe reiger is hier een gewone verschijning in stad, op weide en akkers. Gaat het werkelijk goed met de "blauwe jaap"?

Onderstaande grafiek geeft een overzicht van 11 grote kolonies in Utrecht, die volledig zijn geteld in de periode 1998-2005. Het betreft de volgende kolonies: Patoorsbosje, Nieuwegein; Randenbroek, Amersfoort; Haarzuilens-West en Amelisweerd, Utrecht; Fort Abcoude; Wickenburgh, 't Goy; Boschlust, Woerden; Willige Langerak, Lopik; Over-Holland, Breukelen; Oostwaard, Oud-Zuilen; Huis te Linschoten, Linschoten. Deze kolonies vertegenwoordigen samen circa de helft van de Utrechtse broedpopulatie. Het blijkt dat er in deze kolonies, na een toename tot en met 2002, de laatste jaren een achteruitgang plaatsvindt.

Het aantal tot nu toe getelde broedparen in de provincie in 2005 bedraagt 740. In de kolonies waarvan de gegevens nog niet ontvangen zijn (o.a. Beverweerd) gaat

het om naar schatting 175 paren. In totaal komt dat neer op ca. 920 paar in 2005. Van de **purperreiger** zijn nog geen gegevens van 2005 voorhanden. In 2004 hebben 46 paar in Utrecht gebroed.

De **lepelaars** hebben weer gebroed in de Blauwe Kamer: 3 paar. Dat was 2 paar in 2004. In Botshol verminderde het aantal broedparen van 15 in 2004 naar 9 in 2005.

De **kokmeeuwen** broeden in Utrecht uitsluitend in het Vechtplassengebied en de randmeren. Elk jaar schommelen de kolonies qua aantal. Spectaculair is de aanwezigheid op een eiland bij de Stichtse Brug: 2200 paar. In de Vechtplassen gaat het om kolonies die nauwelijks boven de 100 uitkomen. Uitzondering is Botshol waar minimaal 380 paar hebben gebroed.

Kokmeeuw met pullen - Jan van der Greef

Van 7 **visdief**kolonies zijn inmiddels de gegevens binnen. Het gaat hier om 431 paar. Hiervan is het overgrote deel afkomstig van Lage Weide, Utrecht (100 paar) en het Eemmeer (300 paar). In natuur-ontwikkelingsgebied Willeskop bij Oudewater zijn 6 paar vastgesteld.

Zwarte sterns broeden in de graslanden van het Utrechtse Veenweidegebied. Hier gaat het langzamerhand dankzij de enorme inzet van vrijwilligers de goede kant op. Sterke achteruitgang is echter vastgesteld in de moerassen en plassen in het Vechtplassengebied. De soort lijkt hier op lange termijn te verdwijnen.

Eind mei werd een groot aantal nesten van de **oeverzwaluw** in een gronddepot afgegraven bij de nieuwbouwwijk Dragonder Oost in Veenendaal. Een vestiging van 67 nesten is ontdekt op industrieterrein De Meerpaal in Houten. In het verleden hebben er ook al oeverzwaluwen gebroed in eerdere bouwfases van het ter-

rein, dat een paar jaar geleden nog polder De Hoon heette. Op 1 april werden de eerste oeverwaluwen weer gezien bij de kunstmatige wand op industrieterrein Haarbrug in Bunschoten. Uiteindelijk hebben hier 237 paar gebroed. In de Steenwaard zijn 90 paar oeverwaluwen geteld. Wederom een toename.

Het aantal kolonies verandert elk jaar, onder andere door onverwachte graafwerkzaamheden of voltooiing van bedrijfsterreinen. Maar ook door toevallige ontdekkingen door vogelaars. Blijf dus alert op dit soort vestigingen. Een voorbeeld is de vestiging van 15 paar in een zanddepot tussen IJsselstein en De Meern. Bij Fort Honswijk, Houten bleken 5 paar te broeden in een steilrand van nog geen 40 cm hoog. Bij de Laagravense Plas, Houten hebben door hervatte graafwerkzaamheden na enkele jaren afwezigheid weer 36 paar gebroed. Tot nu toe zijn er 501 paren gemeld, verdeeld over 9 kolonies (2004: 814 nesten, 13 kolonies).

2004 was een goed jaar voor **huizwaluwen**. Landelijk was er een toename van 16%. Dit niveau werd voor het laatst in het begin van de jaren negentig gehaald. Regionaal zijn er wel grote verschillen. De eerste tekenen in voorjaar 2005 uit Utrecht zagen er gunstig uit. De "kolonies" Jaarsveld, IJsselstein, Beatrixsluizen, en Nieuwegein laten een toename zien. Er zijn enkele nieuwe gebieden geteld, bijvoorbeeld in Odijk en Baarn. Een toename van een gebiedskolonie in Arkemheen van 66 naar 187 is spectaculair. Hier bleek een identiek gebouw naast een bestaand pand te zijn gebouwd, waardoor de zwaluwen zich hierop ook massaal vestigden! In polder Zeldert ging de toename gestaag door hetzij met een minder grote marge. Tot op heden zijn er 1225 nesten gemeld in 2005.

In 2005 zijn in ieder geval 843 **roeken**paren geteld, verdeeld over 27 kolonies. In IJsselstein heeft in de afgelopen jaren een toename plaatsgevonden. In Renswoude vindt een langzame maar geleidelijke afname plaats. In 2002 broedden er ruim 260 paar en in 2005 169. In 2004 hebben er geen roeken gebroed in het Linschoterbos, in 2005 waren daar 4 paar. 3 nieuwe roekenkolonies zijn gemeld: Maarsse-Dorp (2 nesten), Schonauwen 29 bij Houten en bij de Hogeweg 14 in Amersfoort. De in 2004 ontstane kolonie aan de Slaperdijk bij Veenendaal telde 30 nesten in 2005; 8 meer dan in 2004. In IJsselstein is de groei er ook nog niet uit, getuige het aantal van 147 nesten. Dat is een stijging van 23 nesten ten opzichte van 2004. Van sommige kolonies zijn de gegevens nog niet binnen. Er zijn weer lokaal verschillen te zien, soms lijkt het dat er binnen stedelijk gebied verschuivingen plaatsvinden, onder andere in Nieuwegein, Veenendaal en Linschoten.

Zeldzame broedvogels

Geoorde futen werden gemeld van het Pluismeer (1 paar), de Hoogekampse Plas (1) en Willeskop (1). Het is opmerkelijk dat er nu paren worden opgemerkt buiten de Utrechtse Heuvelrug. Van het Leersumse Veld is nog niets bekend.

Ik heb tot heden nog geen meldingen over broedgevallen van **roerdompen** gekregen. Zouden die niet in het Vechtplassengebied zijn gehoord tijdens de nachtelijke bezoeken aan polder Achteraf?

Woudapen zijn gemeld uit de Tienhovense Plassen (2 territoria). Er is ook nog een woudaap gezien in de Westbroekse Zodden, maar details daarover ontbreken.

Kwakken in het Stichtse zijn zeldzaam. Meldingen van de westelijke Lekuiterswaarden zijn binnen (2 territoria). Een melding van een kwak in de omgeving van

Tienhoven in de zomer (23 juni) vraagt om nader onderzoek. Wie weet wat? Er waren nieuwe vestigingen van **ooievaars** in Lopik, Blokland en Schalkwijk, waarbij opgemerkt kan worden dat dit laatste broedgeval waarschijnlijk een paar betreft uit Culemborg. In Westbroek waren dit jaar 5 nesten bezet. Ook bij de Schoolsteegbosjes in Leusden broedde 1 paar. Tegenwoordig is Vianen ook provincie Utrecht (SOVON-district 9). Hier broedde een paar net als in 2004 in het oude centrum. Uit Wijk bij Duurstede meldde men dat het broedsel mislukte.

Ooievaar - Jan van der Greef

Succesvolle broedgevallen van de **kolgans** (3 paar) werden gemeld uit de omgeving van Tull en 't Waal en bij Stuw Hagestein.

Canadese ganzen bevolken inmiddels de gehele Lekwaterwaarden en delen van de Eempolders. 2 paar werden gemeld bij het Pluismeer. Het lijkt erop dat deze soort inmiddels in de hele provincie voorkomt. Duidelijke cijfers over het aantal broedparen zijn er nog niet, dus blijf vooral ook deze soort doorgeven. Een leuk verschijnsel is de trek in juni van groepen Canadese ganzen die her en der worden gemeld op grote waterplassen.

Brandganzen werden vastgesteld in de Molenpolder/Noorderpark, Stuw Hagestein e.o. (ca. 130 paar), polder Zeldert en polder Willeskop (2 paar).

Indische ganzen hebben hun kerngebied in de omgeving van Stuw Hagestein en de Honswijkerwaarden. Het aantal paren zal naar verwachting rond de 30 liggen.

Bruine kiekendieven zijn gemeld uit Nieuwegein (3 jongen uitgevlogen) en in polder Blokhoven, Schalkwijk. In de westelijke uiterwaarden van de Lek zijn 3 paar waargenomen.

Kwartelkoningen hebben in 2005 een slecht jaar achter de rug. In Utrecht is alleen een territorium vastgesteld in de Blauwe Kamer (SOVON-district 13).

Twee **porseleinhoenders** werden gemeld uit de omgeving van Tienhoven. Laat in het seizoen werden 2 ex. gehoord in de Steenwaard. Ook in de Amerongse Bovenpolder is 1 territorium vastgesteld.

Ronduit spectaculair was de influx van **kleinst waterhoenders** in Polder Achteraf nabij Tienhoven. Vanaf 30 mei werden 2 vogels gehoord, een week later 3 of 4 en dat liep op tot 5 roepende vogels. Er zijn geluidsopnamen gemaakt. Ook in de omgeving van de hoogwaterbuffer van het Naardermeer werden 3 vogels gehoord. Geduldige vogelaars zijn er zelfs in geslaagd enkele vogels te zien met jongen. Dit was wel het ultieme bewijs dat er daadwerkelijk ook sprake was van broedgevallen.

Er zijn meldingen van **kluten** in de Steenwaard (5 paar), Eempolder-oost (5), Eemmondig-west (1) en Westdijk, Bunschoten (9).

Van 18 tot 20 april werden 2 à 3 **stelkluten** gezien in de Amerongse Bovenpolder. Het ging om doortrekkers. Overigens is de soort de laatste jaren weer schaarser geworden als broedvogel na enkele goede jaren. Toch blijft het opletten als deze langpoten gaan broeden. Over Willeskop trok op 9 juli rond 13.30 uur een steltkluut naar noord (pas de tweede waarneming ooit in de Lopikerwaard, de eerste was op 22 mei 2005, kort ter plaatse, ook in Willeskop). Het gaat hier dus niet om broedgevallen, maar de waarnemingen zijn wel leuk om te vermelden.

Kleine plevieren werden onder andere opgemerkt op de slibdepots in polder Achteraf (Tienhoven), in polder Broek, IJsselstein en in Lunetten, Utrecht. In Nieuwegein hebben 2 paar gebroed op het terrein van de Waterzuivering. Een paar werd gemeld van bedrijventerrein Papendorp. Hier werd een nest gevonden op een maisveld tijdens weidevogelbescherming. 2 paar broedden bij de Eemmondig-west. Op landgoed Sandwijck in De Bilt was 1 territorium. Langs de Lek is sprake van enkele paren.

Bontbekplevieren hebben gebroed bij de Eemmondig-west (2 paar) en de Eempolder-oost (1 paar).

Ik heb nog slechts enkele meldingen van **kerkuilen** (Utrechtse Heuvelrug) en **steenuilen** binnengekregen. In 2005 zijn in vier proefvlakken steenuilen geïnventariseerd. In Winkeldijk, Abcoude; Willige Langerak, Lopik; Langbroekerwetering, Wijk bij Duurstede en Eempolder, Soest. In totaal werden 21 territoria vastgesteld. Naast deze tellingen zijn er nog 27 territoria doorgegeven. Vermeldenswaard is het aantal territoria (5) in polder Mastwijk, Montfoort.

De **nachtzwaluwen** op de Leusderheide hadden een goed jaar. Er werden 15 territoria opgemerkt.

IJsvogels zijn op vele plaatsen gemeld, maar totalen kan ik nog niet geven. Enkele locaties met zekere broedparen zijn 't Klooster en 't Klaphek, Nieuwegein; Fort De Bilt, Utrecht en de Hoogekampse Plas. Andere meldingen betreffen Juliusput en Stoutenburg, resp. in een wortelkuit en in een steile wand.

Er is een territorium van de **draaihals** op de Leusderheide vastgesteld en verder zijn er wat losse waarnemingen. Er werd onder andere een exemplaar opgemerkt tijdens snoeiwerkzaamheden in Bilthoven. De losse waarnemingen hadden vrijwel alle betrekking op doortrekkers. Wees verdacht op zingende vogels en vogels in

de buurt van een nestholte. Je kunt er zomaar één treffen.

De **kuifleeuwerik** "loopt op zijn laatste benen" in Utrecht. Slechts 2 territoria zijn gevonden in Amersfoort.

Een mannetje **rouwkwikstaart** werd de gehele zomer gezien aan de Meeuwen-seweg in de Bethunepolder. De vogel bleek geringd te zijn. Een ander exemplaar werd in de tweede decade van juni gezien bij Sandwijck, De Bilt.

2005 was het jaar van de **tapuit**. In Utrecht komen enkele gebieden in aanmerking als geschikt biotoop. Helaas is er tot nu toe geen territorium opgemerkt.

Tapuit - Jan van der Greef

Al begin mei werden **grote karekieten** gehoord bij Tienhoven (2 territoria). De jaarlijkse tellingen in de 1ste t/m 5de Loosdrechtse Plassen leverden 24 zingende mannetjes op. Bij de Breukeleveense Plassen zongen 6 vogels.

Voor het eerst in jaren is er weer een territorium van de **grauwe klauwier** gemeld in Utrecht. Een zingend mannetje werd gezien op de Leusderheide.

Raven waren aanwezig op de Amerongse Berg, in Beerschoten, bij het Pluismeer, het Egelenmeer en in Den Treek.

Een **Europese kanarie** zong begin mei in Calveen, Amersfoort. Helaas is de vogel maar één keer gehoord, te weinig om er een territorium van te maken. Al eerder werd een Europese kanarie gemeld uit de tuin van Vogelbescherming, maar dit was in de tweede decade van maart, veel te vroeg dus om als broedvogel aan te merken.

Exoten

De **heilige ibissen** broedden weer in de omgeving van Botshol.

Een paar **zwarte zwaan** heeft nogmaals gebroed op Snel en Polanen bij Woerden. Langs de Achtersloot in IJsselstein werd een paar gezien met 4 jongen. Dit betreft waarschijnlijk een paar uit een collectie, alhoewel de vogels vrij zwommen. In Nieuwegein verbleef dit jaar slechts 1 vogel.

Mandarijneenden broedden in Baarn en Doorn. Een paar werd ook gemeld bij de oeverzwaluwwand van Bunschoten.

Halsbandparkieten rukken op: 3 territoria zijn vastgesteld in Vreeland, Overvecht/Slot Zuylen, Utrecht en Goudestein, Maarssen.

Een paartje **roetkopbulbul** dook weer op in Maarssen, op dezelfde plek als in 2004. Nu fotografeerde men er 3 vogels, waarvan 1 mogelijk juveniel exemplaar.

Dankwoord en oproep

Ik bedank iedereen die in 2005 op enigerlei wijze kolonievogels en zeldzame broedvogels geteld en doorgegeven heeft. Veelal lees ik leuke informatie via de diverse digitale nieuwsbrieven in het Utrechtse. Ik zie ook veel gegevens over losse waarnemingen. Uw waarnemingen kunnen betrekking hebben op broedgevallen. Geef die waarnemingen dan ook door. Wanneer u jaarlijks dezelfde broedgevallen in dezelfde gebieden opmerkt, is er sprake van een bepaalde systematiek. Die tellingen kunnen dan het beste in een telgebied ondergebracht worden. Wilt u zich aanmelden om jaarlijks een gebied te tellen, dan kunt u dat doen bij ondergetekende. Op de vernieuwde site van SOVON (www.sovon.nl) kunt u meer lezen over de projecten die SOVON uitvoert. Hier zijn ook handleidingen te downloaden. Verder doe ik een beroep op diegenen die nog geen formulieren hebben ingestuurd, om dit alsnog te doen! Uw resultaten kunnen niet gemist worden. Met vragen over het onderzoek, kunt u mij bellen of mailen.

Wilco Stoopendaal , DC 10 Utrecht. 030-6039479, Lsb.utrecht@sovon.nl
SOVON, Antwoordnummer 2505, 6573 ZX Beek-Ubbergen.